

सप्तर्षि-पूजा

Saptarshi –Pooja

कविश्री मनरंगलाल

Kaviśrī Manaraṅgalāla

(छप्पय छन्द)

(Chappaya Chanda)

प्रथम नाम श्रीमन्व दुतिय स्वरमन्व ऋषीश्वर |
तीसर मुनि श्रीनिचय सर्वसुन्दर चौथो वर ||
पंचम श्रीजयवान विनयलालस षष्ठम भनि |
सप्तम जयमित्राख्य सर्व चारित्र-धाम गनि ||
ये सातों चारण-ऋद्धि-धर, करूँ तास पद थापना |
मैं पूजूँ मन-वचन-काय कर, जो सुख चाहूँ आपना ||

ॐ ह्रीं श्री चारणऋद्धिधर-श्रीसप्तऋषीश्वराः! अत्र अवतर अवतर संवौषट्! (आह्वाननम्)

ॐ ह्रीं श्री चारणऋद्धिधर - श्रीसप्तऋषीश्वराः! अत्र तिष्ठ तिष्ठ ठः ठः! (स्थापनम्)

ॐ ह्रीं श्री चारणऋद्धिधर- श्रीसप्तऋषीश्वराः! अत्र मम सन्निहितो भव भव वषट्! (सन्निधिकरणम्)

Prathama nāma śrīmanva dutiya svaramanva ṛṣīśvara |

Tīsara muni śrīnicaya sarvasundara cauthō vara ||

Pañcama śrījayavāna vinayalālasa ṣaṣṭhama bhani |

Saptama jayamitrākhya sarva cāritra-dhāma gani ||

Yē sātōṁ cāraṇa-ṛd'dhi-dhara, karūṁ tāsa pada thāpanā |

Maiṁ pūjūṁ mana-vacana-kāya kara, jō sukha cāhūṁ āpanā ||

Om hrīṁ śrī cāraṇa'rd'dhidhara-śrīsapta'ṛṣīśvarāḥ! atrā avatara avatara sanvauṣaṭ! (āhvānanam)

Om hrīṁ śrī cāraṇa'rd'dhidhara - śrīsapta'ṛṣīśvarāḥ! atrā tiṣṭa tiṣṭa tha: tha!:! (Sthāpanam)

Om hrīṁ śrī cāraṇa'rd'dhidhara- śrīsapta'ṛṣīśvarāḥ! atrā mama sannihitō bhava bhava vasāṭ!

(sannidhikaraṇam)

(गीता छन्द)

(gītā chanda)

शुभ-तीर्थ-उद्भव-जल अनूपम, मिष्ट शीतल लायके |
भव-तृष्णा-कंद-निकंद-कारण, शुद्ध-घट भरवायके ||
मन्वादि चारण-ऋद्धि-धारक, मुनिन की पूजा करूँ |
ता करें पातक हरें सारे, सकल आनंद विस्तरूँ ||

ॐ ह्रीं श्री चारण-ऋद्धिधर-श्रीमन्व-स्वरमन्व-निचय-सर्वसुन्दर जयवान- विनयलालस-जयमित्रऋषिभ्यो जन्म-जरा-मृत्यु-
विनाशनाय जलं निर्वपामीति स्वाहा ।१।

Subha-śīrtha-udbhava-jala anūpama, miṣṭa śītala lāyakē |
Bhava-tṛṣā-kanda-nikanda-kāraṇa, śud'dha-ghaṭa bharavāyakē ||
Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |
Tā karēṁ pātaka harēṁ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

Om hrīṁ śīrtha-udbhava-jala anūpama, miṣṭa śītala lāyakē |
Bhava-tṛṣā-kanda-nikanda-kāraṇa, śud'dha-ghaṭa bharavāyakē ||
Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |
Tā karēṁ pātaka harēṁ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

श्रीखंड कदलीनंद केशर, मंद-मंद घिसायके |
तस गंध प्रसरित दिग्-दिगंतर, भर कटोरी लायके ||
मन्वादि चारण-ऋद्धि-धारक, मुनिन की पूजा करूँ |
ता करें पातक हरें सारे, सकल आनंद विस्तरूँ ||

ॐ ह्रीं श्री मन्वादिसप्तर्षिभ्यः संसारताप-विनाशनाय चंदनं निर्वपामीति स्वाहा ।२।

Śrīkhaṇḍa kadalīnanda kēśara, manda-manda ghisāyakē |
Tasa gandha prasarita dig-digantara, bhara kaṭōrī lāyakē ||
Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |
Tā karēṁ pātaka harēṁ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

Om hrīṁ śīrtha-udbhava-jala anūpama, miṣṭa śītala lāyakē |
Bhava-tṛṣā-kanda-nikanda-kāraṇa, śud'dha-ghaṭa bharavāyakē ||
Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |
Tā karēṁ pātaka harēṁ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

अतिधवल अक्षत खंड-वर्जित, मिष्ट राजन भोग के |
कलधौत-थारी भरत सुन्दर, चुनित शुभ-उपयोग के ||
मन्वादि चारण-ऋद्धि-धारक, मुनिन की पूजा करूँ |
ता करें पातक हरें सारे, सकल आनंद विस्तरूँ ||

ॐ ह्रीं श्री मन्वादिसप्तर्षिभ्यः अक्षयपद-प्राप्तये अक्षतात् निर्वपामीति स्वाहा ।३।

Atidhavala akṣata khaṇḍa-varjita, miṣṭa rājana bhōga kē |
Kaladhauta-thārī bharata sundara, cunita śubha-upayōga kē ||
Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |
Tā karēṁ pātaka harēṁ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

Om hrīṁ śīrtha-udbhava-jala anūpama, miṣṭa śītala lāyakē |
Bhava-tṛṣā-kanda-nikanda-kāraṇa, śud'dha-ghaṭa bharavāyakē ||
Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |
Tā karēṁ pātaka harēṁ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

बहु-वर्ण सुवरण-सुमन आछे, अमल कमल गुलाब के |
केतकी चंपा चारु मरुआ, चुने निज-कर चाव के ||
मन्वादि चारण-ऋद्धि-धारक, मुनिन की पूजा करूँ |
ता करें पातक हरें सारे, सकल आनंद विस्तरूँ ||

ॐ ह्रीं श्री मन्वादिसप्तर्षिभ्यः कामवाण-विद्वंसनाय पुष्पं निर्वपामीति स्वाहा ।४।

Bahu-varṇa suvaraṇa-sumana āchē, amala kamala gulāba kē |

Kētakī campā cāru maru'ā, cunē nija-kara cāva kē ||

Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |

Tā karēm̄ pātaka harēm̄ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

Om hrīṁ śrī manvādisaptarśibhya: kāmabāṇa-vidhvansanāya puṣpar̄m̄ nirvapāmīti svāhā /4/

पकवान नानाभाँति चातुर, रचित शुद्ध नये नये |

सद मिष्ट लाडू आदि भर बहु, पुरट के थारा लये ||

मन्वादि चारण-ऋद्धि-धारक, मुनिन की पूजा करूँ |

ता करें पातक हरें सारे, सकल आनंद विस्तरूँ ||

ॐ ह्रीं श्री मन्वादिसप्तर्षिभ्यः क्षुधारोग-विनाशनाय नैवेद्यं निर्वपामीति स्वाहा ।५।

Pakavāna nānābhāmīti cātura, racita śud'dha nayē nayē |

Sada miṣṭa lāḍū ādi bhara bahu, puraṭa kē thārā layē ||

Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |

Tā karēm̄ pātaka harēm̄ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

Om hrīṁ śrī manvādisaptarśibhya: Kṣudāhrōga-vināśanāya naivēdyam̄ nirvapāmīti svāhā /5/

कलधौत-दीपक जडित नाना, भरित गोघृत-सार सों |

अति-ज्वलित जगमग-ज्योति जाकी, तिमिर-नाशनहार सों ||

मन्वादि चारण-ऋद्धि-धारक, मुनिन की पूजा करूँ |

ता करें पातक हरें सारे, सकल आनंद विस्तरूँ ||

ॐ ह्रीं श्री मन्वादिसप्तर्षिभ्यः मोहांध्कार-विनाशनाय दीपं निर्वपामीति स्वाहा ।६।

Kaladhauta-dīpaka jaṛita nānā, bharita gōghṛta-sāra sōm̄ |

Ati-jvalita jagamaga-jyōti jākī, timira-nāśanahāra sōm̄ ||

Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |

Tā karēm̄ pātaka harēm̄ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

Om hrīṁ śrī manvādisaptarśibhya: Mōhāndhkāra-vināśanāya dīpam̄ nirva apāmīti svāhā /6/

दिक्-चक्र गंधित होत जाकर, धूप दश-अंगी कही |

सो लाय मन-वच-काय शुद्ध, लगाय कर खेऊँ सही ||

मन्वादि चारण-ऋद्धि-धारक, मुनिन की पूजा करूँ |

ता करें पातक हरें सारे, सकल आनंद विस्तरूँ ||

ॐ ह्रीं श्री मन्वादिसप्तर्षिभ्यः अष्टकम्-दहनाय धूपं निर्वपामीति स्वाहा ।७।

Dik-cakra gandhiتا hōta jākara, dhūpa daśa-aṅgī kahī |
 Sō lāya mana-vaca-kāya śud'dha, lagāya kara khē'ūm̄ sahī ||
 Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |
 Tā karēm̄ pātaka harēm̄ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

Om hrīṁ śrī manvādisaptarśibhya: aṣṭakarma-dahanāya dhūparāṁ nirvapāmīti svāhā /7/

वर दाख खारक अमित प्यारे, मिष्ट पुष्ट चुनायके |
 द्रावड़ी दाढ़िम चारु पुंगी, थाल भर-भर लायके ||
 मन्वादि चारण-ऋद्धि-धारक, मुनिन की पूजा करूँ।
 ता करें पातक हरें सारे, सकल आनंद विस्तरूँ॥

ॐ ह्रीं श्री मन्वादिसप्तर्षिभ्यः मोक्षफल-प्राप्तये फलं निर्वपामीति स्वाहा ।८।

Vara dākha khāraka amita pyārē, miṣṭa puṣṭa cunāyakē |
 Drāvaṇī dāṛima cāru puṅgī, thāla bhara-bhara lāyakē ||
 Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |
 Tā karēm̄ pātaka harēm̄ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

Om hrīṁ śrī manvādisaptarśibhya: Mōkṣaphala-prāptayē phalam̄ nirvapāmīti svāhā /8/

जल गंध अक्षत पुष्प चरुवर, दीप धूप सु लावना |
 फल ललित आठों द्रव्य-मिश्रित, अर्घ कीजे पावना ||
 मन्वादि चारण-ऋद्धि-धारक, मुनिन की पूजा करूँ।
 ता करें पातक हरें सारे, सकल आनंद विस्तरूँ॥

ॐ ह्रीं श्री मन्वादिसप्तर्षिभ्यः अनर्घ्यपद-प्राप्तये अर्घ्यं निर्वपामीति स्वाहा ।९।

Jala gandha akṣata puṣpa caruvara, dīpa dhūpa su lāvanā |
 Phala lalita āṭhōm̄ dravya-miśrita, argha kījē pāvanā ||
 Manvādi cāraṇa-ṛd'dhi-dhāraka, munina kī pūjā karūm̄ |
 Tā karēm̄ pātaka harēm̄ sārē, sakala ānanda vistarūm̄ ||

Om hrīṁ śrī manvādisaptarśibhya: Anarghyapada-prāptayē arghyam̄ nirvapāmīti svāhā /9/

जयमाला

Jayamālā

वंदूं कृष्णराजा, धर्म-जहाजा, निज-पर-काजा करत भले ।

करुणा के धारी, गगन-विहारी, दुःख-अपहारी भरम दले ॥

Vandūṁ ḍśirājā, dharma-jahājā, nija-para-kājā karata bhalē ।

Karuṇā kē dhārī, gagana-vihārī, du:Kha-apahārī bharama dalē ॥

काटत जम-फंदा, भवि-जन-वृद्धा, करत अनंदा चरणन में ।

जो पूजें ध्यावें, मंगल गावें, फेर न आवें भव-वन में ॥

Kāṭata jama-phandā, bhavi-jana-vṛndā, karata anandā caraṇana mēṁ ।

Jō pūjēṁ dhyāvēṁ, maṅgala gāverēṁ, phēra na āvēṁ bhava-vana mēṁ ॥

(छन्द पद्धरि)

(Chanda pad'dhari)

जय 'श्रीमनु' मुनिराजा महंत, त्रस-थावर की रक्षा करंत ।

जय मिथ्या-तम-नाशक पतंग, करुणा-रस-पूरित अंग-अंग ॥

Jaya 'śrīmanu' munirājā mahanta, trasa-thāvara kī rakṣā karantā ।

Jaya mithyā-tama-nāśaka pataṅga, karuṇā-rasa-pūrita aṅga-aṅga ॥

जय 'श्रीस्वरमनु' अकलंक रूप, पद-सेव करत नित अमर भूप ।

जय पंच-अक्ष जीते महान्, तप तपत देह कंचन-समान ॥

Jaya 'śrīsvaramanu' akalaṅka rūpa, pada-sēva karata nita amara bhūpa ।

Jaya pañca-akṣa jītē mahān, tapa tapata dēha kañcana-samāna ॥

जय 'निचय' सप्त तत्त्वार्थ भास, तप-रमातनों तन में प्रकाश ।

जय विषय-रोध संबोध भान, परपरिणति नाशन अचल ध्यान ॥

Jaya 'nicaya' sapta tattvārtha bhāsa, tapa-ramātanōṁ tana mēṁ prakāśa ।

Jaya viṣaya-rōdha sambodha bhāna, parapariṇati nāśana acala dhyāna ॥

जय जयहि 'सर्वसुन्दर' दयाल, लखि इंद्रजालवत् जगत्-जाल ।

जय तृष्णाहारी रमण राम, निज परिणति में पायो विराम ॥

Jaya jayahi 'sarvasundara' dayāla, lakhi indrajālavat jagat-jāla |

Jaya tṛṣṇāhārī ramaṇa rāma, nija pariṇati mēṁ pāyō virāma ||

जय आनंदघन कल्याणरूप, कल्याण करत सबको अनूप ।

जय मद-नाशन 'जयवान' देव, निरमद विचरत सब करत सेव ॥

Jaya ānandaghana kalyāṇarūpa, kalyāṇa karata sabakō anūpa |

Jaya mada-nāśana 'jayavāna' dēva, nirmada vicarata saba karata sēva ||

जय जयहि 'विनयलालस' अमान, सब शत्रु-मित्र जानत समान ।

जय कृशित काय तप के प्रभाव, छवि-छटा उड़ति आनंद-दाय ॥

Jaya jayahim 'vinayalālasa'amāna, saba śatru-mitra jānata samāna |

Jaya kṛṣīta kāya tapa kē prabhāva, chavi-chaṭā uṛati ānanda-dāya ||

'जयमित्र' सकल जग के सुमित्र, अनगिनत-अधम कीने पवित्र ।

जय 'चंद्र-वदन' राजीव-नैन, कबहूँ विकथा बोलत न बैन ॥

'Jayamitra' sakala jaga kē sumitra, anaginata-adhama kīnē pavitra |

Jaya 'candra-vadana' rājīva-naina, kabahūm vikathā bōlata na baina ||

जय सातों मुनिवर एक संग, नित गगन-गमन करते अभंग ।

जय आये मथुरापुर मँझार, तहँ मरी-रोग को अतिप्रसार ॥

Jaya sātōṁ munivara ēka saṅga, nita gagana-gamana karatē abhaṅga |

Jaya āyē mathurāpura mamjhāra, taham̄ marī-rōga kō atiprasāra ||

जय-जय तिन चरणनि के प्रसाद, सब मरी देवकृत भई वाद ।

जय लोक करे निर्भय समस्त, हम नमत सदा नित जोड़ हस्त ॥

Jaya-jaya tina caraṇani kē prasāda, saba marī dēvakṛta bhai vāda |

Jaya lōka karē nirbhaya samasta, hama namata sadā nita jōṛa hasta ||

जय ग्रीष्म-ऋतु पर्वत मँझार, नित करत अतापन योगसार।

जय तृष्ण-परीषह करत जेर, कहुं रंच चलत नहि मन-सुमेर ॥

Jaya grīṣama-ṛtu parvata maṁjhāra, nita karata atāpana yōgasāra |

Jaya tṛṣṇa-parīṣaha karata jēra, kahum̄ rañca calata nahi mana-sumēra ||

जय मूल अठाइस गुणन धार, तप उग्र तपत आनंदकार।

जय वर्षा-ऋतु में वृक्ष-तीर, तहुँ अतिशीतल झेलत समीर ॥

Jaya mūla aṭhā'isa guṇana dhāra, tapa ugra tapata ānandakāra |

Jaya varṣā-ṛtu mēṁ vṛkṣa-fīra, taham̄ atiśītala jhēlata samīra ||

जय शीत-काल चौपट मँझार, कै नदी-सरोवर-तट विचार।

जय निवसत ध्यानारूढ होय, रंचक नहिं मटकत रोम कोय ॥

Jaya śīta-kāla caupaṭa maṁjhāra, kai nadī-sarōvara-taṭa vicāra |

Jaya nivasata dhyānārūḍha hōya, rañcaka nahim̄ maṭakata rōma kōya ||

जय मृतकासन वज्रासनीय, गोदूहन इत्यादिक गनीय।

जय आसन नानाभाँति धार, उपसर्ग सहत ममता-निवार ॥

Jaya mṛtakāsana vajrāsanīya, gōdūhana ityādika ganīya |

Jaya āsana nānābhām̄ti dhāra, upasarga sahata mamatā-nivāra ||

जय जपत तिहारो नाम जोय, लख पुत्र-पौत्र कुलवृद्धि होय।

जय भरे लक्ष अतिशय भंडार, दारिद्र-तनो दुःख होय छार ॥

Jaya japata tihārō nāma jōya, lakha putra-pautra kulavṛḍhi hōya |

Jaya bharē lakṣa atiśaya bhaṇḍāra, dāridra-tanō du:Kha hōya chāra ||

जय चोर अग्नि डाकिन पिशाच, अरु ईति भीति सब-नसत साँच।

जय तुम सुमरत सुख लहत लोक, सुर-असुर नमत पद देत धोक ॥

Jaya cōra agni ḍākina piśāca, aru iti bhīti saba-nasata sāṁca |

Jaya tuma sumarata sukha lahata lōka, sura-asura namata pada dēta dhōka ||

(रोला छन्द)

(Rōlā chanda)

ये सातों मुनिराज, महातप लक्ष्मीधारी ।
परमपूज्य पद धरे, सकल जग के हितकारी ॥

Yē sātōṁ munirāja, mahātapa lakṣmīdhārī ।
Paramapūjya pada dharē, sakala jaga kē hitakārī ॥

जो मन-वच-तन शुद्ध, होय सेवे औ ध्यावे ।
सो जन 'मनरंगलाल', अष्ट-ऋद्धिन को पावे ॥

Jō mana-vaca-tana śud'dha, hōya sēvēṁ au dhyāvēṁ ।
Sō jana 'manaraṅgalāla', aṣṭa-ṛḍ'dhina kō pāvēṁ ॥

(दोहा)

(Dōhā)

नमन करत चरनन परत, अहो गरीब-निवाज ।
पंच-परावर्तननि ते, निरवारो ऋषिराज ॥

ॐ ह्रीं श्री मन्वादिसप्तर्षिभ्यः जयमाला-पूर्णार्धं निर्वपामीति स्वाहा ।

Namana karata caranana parata, ahō garība-nivāja ।
Pañca-parāvartanani teṁ, niravārō ṛśirāja ॥

Om hrīṁ śrī manvādīsaptarṣibhya: Jayamālā-pūrṇārghyam̄ nirvapāmīti svāhā /

// इत्याशीर्वदः पुष्पांजलिं क्षिपेत् //

// Ityāśīrvāda: Puṣpāñjalim̄ kṣipēt //

* * * A * * *